

- Další poznatek vychází z hodnocení úrovně čtenářské gramotnosti žáků ve školním roce 2015/2016, které ukázalo na relativně dobré výsledky žáků 6. ročníku základních škol, a naopak významné nedostatky v případě žáků 1. ročníku středních škol, kdy více než třetina žáků nevyřešila správně ani dvě pětiny testových otázek. Žáci 1. ročníku středních škol také vyjádřili svůj méně pozitivní vztah ke čtení a nižší sebedůvěru ve své čtenářské schopnosti a dovednosti než žáci 6. ročníku základních škol. Rezervy týkající se úrovně čtenářské gramotnosti byly pozorovány také v šetření ve školním roce 2017/2018, a to jak pro žáky 2. ročníku středních škol, tak také pro žáky 9. ročníku základních škol. Rozdíly žáků obou ročníků v jejich postojích ke čtení byly poměrně malé, přičemž o něco lepší vztah byl v tomto případě zaznamenán u středoškoláků. Takto se 2. stupeň základní školy jeví důležitým obdobím vzdělávacího procesu, kdy dochází ke zhoršení postojů žáků ke čtení. Konečně uvedené poznatky zůstávají zachovány také v aktuálním šetření ve školním roce 2019/2020, a to jak ve vazbě na výrazné rezervy v dosažené úrovni čtenářské gramotnosti žáků 1. ročníku středních škol, tak ve vazbě na poměrně vysoký podíl žáků s horšími postoji ke čtení. Uvedme, že dlouhodobě stabilní úrovně čtenářské gramotnosti dosahují čeští (patnáctiletí) žáci také v mezinárodním šetření PISA (viz tabulka č. 12).

TABULKA 12 | Průměrné výsledky českých žáků v mezinárodním šetření PISA za období 2000–2018, čtenářská gramotnost³⁶

Rok	2000	2003	2006	2009	2012	2015	2018
Úspěšnost	492	489	483	478	493*	487	490

* Statisticky významná změna výsledku oproti předchozímu šetření.

- Jen malé rozdíly byly identifikovány v úspěšnosti dívek a chlapců v testu čtenářské gramotnosti na středních školách (1. a 2. ročník) ve školním roce 2015/2016 i 2017/2018.³⁷ Specificky byl zmiňován vysoký podíl chlapců, kteří dosáhli velmi nízké úspěšnosti v testu čtenářské gramotnosti. Tyto poznatky zůstávají relevantní také pro výsledky žáků 1. ročníku středních škol v šetření ve školním roce 2019/2020, i když nízké úspěšnosti v testu čtenářské gramotnosti dosáhl vysoký podíl jak chlapců, tak dívek. Významným souvisejícím aspektem pak je opakující se zjištění o nižší průměrné úspěšnosti žáků nematuritních oborů a vyšší průměrné úspěšnosti žáků gymnaziálních oborů vzdělání. O významu tohoto vztahu hovoří také národní zpráva k mezinárodnímu šetření PISA z roku 2018.³⁸
- Opakovaně se v šetřeních objevují faktory, které vykazují pozitivní vztah k úrovni čtenářské gramotnosti žáků středních škol a které především zahrnují pozitivní postoj žáků k čtenářství. Tito žáci se přitom ve výuce častěji setkávají s čtenářskými situacemi, které vyžadují aktivaci jejich pokročilejších čtenářských schopností a dovedností a práci s texty v širších souvislostech.³⁹
- Hlavní překážky účinnějšího rozvoje čtenářské gramotnosti žáků středních škol zůstaly stejné v šetřeních ve školním roce 2017/2018 i 2019/2020 – nedostatek času ve výuce pro obsahovou přetíženost rámcových a školních vzdělávacích programů, respektive obecný nezájem žáků o své vzdělávání ve spojení s nízkou oblibou českého jazyka.

³⁶ Zdroj: BLAŽEK, R., JANOTOVÁ, Z., POTUŽNÍKOVÁ, E., BASL, J. (2019). Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva. Praha: Česká školní inspekce

³⁷ Výraznější rozdíly vzhledem k pohlaví a nižší úroveň čtenářské gramotnosti chlapců byly pozorovány v případě žáků 6. ročníku základních škol v šetření ve školním roce 2015/2016 a žáků 9. ročníku základních škol v šetření ve školním roce 2017/2018. Na významné rozdíly v úrovni čtenářské gramotnosti dívek a chlapců pak ukazují také výsledky mezinárodního šetření PISA. Odlišné závěry mezinárodního šetření PISA a výběrových zjišťování ČŠI mohou souviset s povahou konstruovaných otázek. V případě testu čtenářské gramotnosti žáků ve školním roce 2019/2020 řešily dívky výrazně lépe jednodušší otázky, které se svou podobou spíše podobají otázkám mezinárodního šetření PISA. Naopak při řešení obtížných otázek testu ČŠI, které byly založeny na delším a obtížnějším textu a vyžadovaly aktivaci pokročilejších schopností a dovedností žáků, byli o něco úspěšnější chlapci.

³⁸ BLAŽEK, R., JANOTOVÁ, Z., POTUŽNÍKOVÁ, E., BASL, J. (2019). Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva. Praha: Česká školní inspekce.

³⁹ Pro obdobné zjištění v šetření PISA viz BLAŽEK, R., JANOTOVÁ, Z., POTUŽNÍKOVÁ, E., BASL, J. (2019). Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva. Praha: Česká školní inspekce.